

ONMIN MET GOD

David werd kwaad omdat de HEER Uzza had doorkliefd (2 Samuël 6,8)

In een verhaal van de Amerikaanse schrijver John Updike, getiteld 'Varianten van een religieuze ervaring', verliest de hoofdpersoon Dan Kellogg op een dag zijn geloof. Die dag is 9/11 – de dag waarop de Twin Towers doorboord werden. Kellogg, advocaat van beroep en anglicaan van geloof, is op de bewuste dag op bezoek in het appartement van zijn dochter in New York. Vanaf het dakterras ziet hij voor zijn ogen het drama zich voltrekken. De schok van die gebeurtenis gaat gepaard met het plotselinge besef dat de hand van God niet tussenbeide was gekomen. 'God had geen handen, geen ogen, geen hart, helemaal niks'.

Soms is de werkelijkheid inderdaad verpletterend – ook voor het geloof. Dan breekt een verbijsterende gebeurtenis alle beelden aan gruzelementen. Zo kwam de 64-jarige Dan Kellogg – zo vertelt het verhaal – laat in zijn leven 'tot het inzicht dat kinderen krijgen bij de dood van een huisdier, vrouwen bij het verlies van een kind, en miljoenen mensen bij de meedogenloze ontberingen van oorlog of hongersnood.' - 'En David bij de dood van Uzza,' mogen wij daar vanmorgen aan toevoegen. Want al zag David nog wél een hand van God, zijn ervaring was precies dezelfde.

Het gebeurde op de dag dat de ark, de draagbare verbondskist met daarin de Tien Geboden, met veel vertoon naar Jeruzalem werd gebracht. Jaren daarvoor was die ark buitgemaakt door de Filistijnen toen Israël de ark als een magisch middel had ingezet in de strijd. Met God aan hun zijde konden ze niet verliezen, was de redenering. Maar God kun je niet zomaar voor je karretje spannen en de Israëlieten hadden dan ook het onderspit gedolven. Daarbij waren 30.000 mannen gesneuveld en was de ark buitgemaakt. Niet dat de Filistijnen daar veel plezier van hadden, want de aanwezigheid van de ark bleek allerlei onheil over hen af te roepen. En dus hadden ze de ark op een kar geplaatst met daarvóór een span koeien en hadden die richting Israël gestuurd. Net over de grens was de ark opgevangen en gestald bij ene Abinadab, priester van een plaatselijk heiligdom. Bij hem had de ark sindsdien jaar na jaar gestaan. Totdat David het plan opvatte hem naar Jeruzalem te halen. Jeruzalem was kort daarvoor het politieke middelpunt van Israël geworden, en wat zou er mooier zijn dan dat Jeruzalem ook het *religieuze* middelpunt zou worden? En dus besloot David de ark, symbool van Gods aanwezigheid, naar Jeruzalem te halen.

Maar spande David daarmee de Eeuwige ook niet voor zijn eigen karretje? Was dat plan niet eigenlijk bedoeld als het toefje op de taart van zijn eigen macht en aanzien? Want wat een liturgische processie had moeten zijn, werd een mars met militair vertoon. De ark, die volgens oude voorschriften gedragen had moeten worden, werd ook dit keer – net als de heidenen gedaan hadden – op een kar geplaatst. En onder begeleiding van 30.000 soldaten (exact het aantal dat jaren daarvoor gesneuveld was!) werd de ark richting Jeruzalem getrokken. Alsof David wilde tonen dat hij de nederlaag van toen wel even recht zou zetten.

Bij de akker van Nachon ging het mis. De ossen maakten een schichtige beweging, de kar kantelde, de ark ging schuiven en in een reflex stak ene Uzza zijn hand uit om de ark tegen te houden, maar hij viel vervolgens dood neer. Het was – zo vertelt het verhaal – de woede van de HEER.

De vraag die ons dan op de lippen brandt is: was dat ook zo? Kwam de dood van Uzza écht uit Gods koker? 'Welnee,' antwoordt de moderne theologie dan, 'God is immers liefde – hij wil het lijden niet. Die gebeurtenis met Uzza moet een ongeval geweest zijn. Domme pech.' De oude theologie zegt: 'Ja, natuurlijk was het Gods bedoeling, want alles wat gebeurt is Gods wil.' Maar we moeten Bijbelse verhalen niet te snel met onze theologie in de rede vallen, want dan lopen we kans onverwachte inzichten te missen. Het verhaal laat nu juist zien wat onze theologieën vaak wegmoffelen: de Bijbelse ruimte voor de boosheid tegen God. *Toen God in toorn ontbrandde tegen Uzza, ontbrandde David in toorn tegen God.* Toen de boosheid van God zich richtte tegen de aarde, richtte van de weeromstuit de boosheid van David zich tegen de hemel.

Daar stuiten wij op een wonderlijk fenomeen in de Bijbel: de onmin met God. Die krijgt in de Bijbel een duizelingwekkende ruimte. Mozes, David, Job, Jeremia – ze zeiden dingen tegen God waarbij zelfs wij onze hand voor de mond zouden slaan: hoe durfden ze? Maar in de Bijbel is daar een wonderlijke ruimte voor. Want soms *is* de werkelijkheid ook voor het geloof van mensen verpletterend. Dan gaat de vertrouwde koepel waaronder we leven aan gruzelementen. Dan staan we onder een lege hemel van kosmische onverschilligheid of vijandschap. En vanuit de diepste en oudste lagen van een mensenziel kan zich dan een boosheid jegens God een weg banen als lava door de aardkorst. Het moet eruit. Beredeneerd of niet.

Die ruimte bieden onze theologieën niet. Hoe verschillend ook, ze zijn wonderlijk eendrachtig in één ding: ze praten de lijdende mens aan om het lijden *protestloos* te dragen. De moderne theologie zegt: 'Je *kan* God niet de schuld geven van het lijden, want hij heeft er geen deel aan.' De

oude zegt: 'Je mag God niet de schuld geven, je hebt je neer te leggen bij zijn wil.' Ze raden ons dus aan om onze woede maar weer in te slikken. Het bittere gevolg daarvan is, dat mensen dubbel stikken in hun verdriet. *Maar aan die poging om God te redden ten koste van de mens doet de Bijbel niet mee.* De mens is er ook nog – die wonderlijke medespeler en soms tegenspeler van de Eeuwige. Die tegenspeler heeft in bepaalde perioden het *twistgesprek* met God nodig om het gesprek met God vol te houden. Twistgesprek – een ouderwets woord dat onze voorouders gebruikten voor de ruzie met God. Soms ligt een mens overhoop met God, omdat hij zijn woede ergens kwijt moet. Daarom knettert het soms behoorlijk tussen God en zijn mensen.

Toen God in woede ontstak tegen Uzza, ontstak David in woede tegen God – we moesten het dus maar laten staan. Ook omdat de boosheid van David de keerzijde was van zijn mededogen met Uzza. Maar David zal misschien ook wel boos zijn geweest omdat zijn eigen plannen gedwarsboomd waren. God bleek niet voor zijn karretje te spannen. Hij was anders dan David altijd had gedacht. Boosheid kan dan de weg zijn waarover je ook daarmee in het reine kan komen. Boosheid kan een nieuwe periode in de verhouding met God inluiden.

De boosheid maakte in het geval van David plaats voor ontzag. Hij is zich gaan realiseren dat God geen verlengstuk van hemzelf was. Hij begon zich dan ook af te vragen hoe de ark ooit bij hem in Jeruzalem kon komen. Hij besloot tot een time-out: de ark werd opnieuw gestald, dit keer bij Obed-Edom, een Filistijn die in Israël woonde. 'Als de ark kwaad kon, dan kon zich dat beter tegen een heiden richten,' moet David gedacht hebben. Maar ook dit keer bleek God anders dan gedacht: de ark deed het huis van de heiden Obed-Edom goed.

Toen dat na een paar maanden tot David doordrong, keerde het verlangen terug om de ark naar Jeruzalem te halen. Maar dit keer zou David het heel anders aanpakken. Dit keer geen militair vertoon, maar een liturgische processie. De ark werd op handen gedragen, met de Tien Geboden dicht bij het hoofd en het hart. En bij elke zes passen werd er stilgestaan en geofferd – alsof God zelf de weg moest banen. En David had alle Koninklijke waardigheid afgelegd en een priestergewaad aangetrokken. Zijn geloof was voorgoed veranderd.

Zoals in elke levende relatie moeten ook in het geloof de beelden kunnen verspringen. Je kunt de ander niet gevangen houden in één beeld – ook God niet. Soms komt een mens daar hardhandig achter: wanneer door een voorval het bestaande beeld van God aan scherven gaat. Dat kan het einde van de relatie zijn. Een mens kan God vaarwel zeggen. Maar er is

nog een derde mogelijkheid tussen afscheid of slaafse onderwerping: het twistgesprek, de ruzie, de onmin. Vanuit die onmin kan een nieuwe relatie geboren wordt. Een relatie waarin niet al je vragen een antwoord krijgen, maar waarin de vragen zich te ruste kunnen leggen. Dan zal de mens zijn God niet beter begrijpen, misschien zelfs omgekeerd: God zal ongrijpbaarder zijn. God is immers niet de oplossing van het geheim van het leven, God is de naam voor het geheim zelf. Maar gek: in die nieuwe fase zal God misschien vreemder zijn, maar ook dieper nabij.

Zo verging het ook Dan Kellogg. In het halve jaar na de ineensstorting van de Twin Towers hadden allerlei berichten zijn openbaring bevestigd: moord, kindermisbruik door priesters, oorlog. Toch heeft zijn atheïsme niet gewonnen. Tussen de scherven van zijn oude geloof staat hij een half jaar later weer op hetzelfde dakterras. Het verhaal vertelt dan:

Bij daglicht, vanaf het dakterras, waren de Twin Towers van het World Trade Center er domweg niet meer. [...] Ze waren er niet meer, maar Dan was er wel, en God was met hem. [...] Het was net alsof de afwezigheid van de torens, daar in de verte, een licht was dat een schaduw achter hem wierp, een zwakke schaduw, die niettemin onverbrekkelijk met zijn aanwezigheid verbonden was [...] Hij leefde, en een schimmige God met hem, achter hem.

Schimmig – dat betekent: door geen enkele theologie op begrip te brengen. Maar wonderlijk tegenstrijdig: ook inniger nabij dan ooit tevoren.